

Moed Katan (26b)

— האומר לחבירו — **Rabban Shimon ben Gamliel says:** רבן שמעון בן גמליאל אומר **“Lend me your cloak, and I will go to visit my father, who is ill,”** — והלך ומצאו שמת — **and he went and found that [his father] had died,** — קורע ומאחו — **he rends the borrowed cloak and then mends it,** — **and when he comes home he returns [his fellow's] cloak to him and pays him the amount** that it depreciated on account of his tear. — **but if he did not inform [his fellow] when he borrowed the cloak that he intended to visit his ill father,** — הרי זה לא יגע בו — **he may not touch it.**

מצוות לאו ליהנות ניתנו

קצות החושן (עב, לד) - שואל ספר אינו בדין שואל מטעם אחר, והוא משום דכיון דקיימא לן (ראש השנה כח.) מצוות לאו ליהנות ניתנו, ומהאי טעמא במודר הנאה מותר ללמדו מקרא ומותר לתקוע תקיעה של מצוה, ואם כן שואל ספר לא הוי נהנה... וגבי שאלה ליראות בה עלה בתיקו ופסקו דפטור... ואם כן הכא נמי פטור דבעינן שיהיה הנאה מינה דשאלה עצמה, וכיון דמצוות לאו ליהנות, אף על גב דאית ליה הנאה שאינו נותן השכר הוה ליה כשאלה ליראות בה.

נתיבות המשפט (עב, יז) - ואשתמיטתיה מה שכתב הט"ז ביורה דעה (רכא, מג) דלמוד תורה ליהנות ניתן, ע"ש, ועוד דהא יכול ללמד מתוכו לאחר בשכר, דהא ודאי מודה הוא בשואל ספר שאינו של תורה דמיקרי ממונא דאית ליה הנאה מיניה דהוי כמשתמש בגוף החפץ, רק בלימוד תורה סובר דלאו ליהנות ניתנה, ולימוד בשכר ודאי ליהנות הוא, מה שאין כן ליראות לא נחשב הנאה בגוף החפץ.

משוּבב נתיבות (שם) - מבואר להדיא מדברי הר"ן דמצות לימוד דומה לשאר מצוות שלא ניתנו ליהנות, שכתב והנאת לימוד גופיה לאו הנאה היא כו' ואם כן הא דאסור לנאסר ללמוד היינו משום הנאת שכר... ואם כן בשואל ספר הוה ליה כשאלה ליראות.

מחנה אפרים (שאלה סימן ג) - איברא דיש כאן לשאול דבפרק השואל איבעיא לן שאלה לראות בה מהו ממון בעינן והאיכא או דילמא ממונא דאית ליה הנאה מינה בעינן וליכא ולא אפשר, ואם כן בשואל ספר ללמוד בו לית ליה הנאה לשואל הנאת ממון דמצות לאו ליהנות ניתנו, ולדעת הרמב"ם ז"ל דסבירא ליה דבעינן לא הוי אלא לענין שאלה בבעלים אבל לענין אונסין הרי זה חייב.

מחנה אפרים (נדריים סימן כד) - נסתפקתי במי ששאל שופר מחברו ונאנס או נגנב בידו מה דינו, מי אמרינן כיון דלא חשיב הנאתו הנאת ממון לא מתחייב כשואל דבפרק השואל משמע השואל לא מתחייב אלא כי מטיה ליה הנאת ממון שהיא שויה פרוטה כפרש"י והרא"ש ולא דמי לשואל ספרים דמתחייב באונסין כמו שהוכחתי בהלכות שאלה דספרים עשויים להשכיר... אבל גבי שופר שאינו עשוי להשכיר כי השאילו לו לא מטיא ליה שום הנאת ממון, איברא דלפי דעת הרמב"ם נראה דההיא דפרק השואל לא מיירי אלא לענין שאלה בבעלים.

אמרי יושר (ח"ב סח) - שמחה לחוד והנאה לחוד דהא לולב של איסורי הנאה כשר דמצות לאו ליהנות ניתנו ומשמע דאף במקדש כשר אף דכתיב ושמחתם לפני ה' אלקיכם שבעת ימים... אמנם בגוף דברי קצות החושן על פי יסוד גמרא צריך עיון דזה לשון התוספות בבא מציעא (צו.) ממונא בעינן דמתהני מיניה, פירוש שמשמש בו. ונראה דכוונתם דשאלו לראות בו לא הוי הנאה משום דלא שאלו להשתמש בו רק שיהיה בביתו ויהיה נראה כעשיר, אבל הכא ששאלו לקרות בספר תורה הרי שאלו להשתמש בו אף דמצות לאו ליהנות ניתנו הרי שאלו לכל שימוש הראוי לו שפיר חייב, ולא דמי לשאלו לעשות בו פחות משוה פרוטה דהרי לא שאלו לכל דבר, אבל הכא הרי שאלו לכל מאי דחזי.

ערך ש"י (שמ, א) - במשובב הסיר תלויות הנתיבות וכן כתב מגן אברהם (רכג, ה) דקנה ספרים אין מברך שהחיינו דמצות לאו ליהנות ניתנו, ואף לפי מה שכתב באורח חיים סימן כב דבמצות ציצית לא אמרינן מצות לאו ליהנות ניתנו כיון דאינו מוכרח דאינו חובת גברא מכל מקום לטעם הר"ן פטור, ועוד מסתמא נתן באופן שיצא בו דהיינו במתנה על מנת להחזיר...

מתנה על מנת להחזיר

רא"ש (חולין קי): - השואל טלית מצויצת אדעתא דהכי השאילה לו שיברך עליו ואם אי אפשר לברך אלא אם כן יהיה שלו הוא כאלו נותנו לו במתנה על מנת להחזיר מידי דהוה אשואל חלוק ומת לו מת דאינו רשאי לקרוע ואם הודיעו שהוא הולך לבקר את אביו שהוא חולה קורע ומשלם לו פחת הקריעה.

רא"ש (קדושין יג.) - אם יאמר לו השאילני טבעת כדי לקדש בו את האשה דהויה מקודשת דכיון שהשאיל לו אדעתא לקדש בו את האשה אנו סהדי דגמר בלבו ליתנו לו באותו לשון שיועיל לענין קידושין שתהא האשה מקודשת בו כי אדעתא דהכי מסר לידו הטבעת, ואם לא יועיל בלשון שאלה יהיה בלשון מתנה לכל הפחות תהיה מתנה על מנת להחזיר והויה מקודשת ויקנהו מן האשה ויחזירנה לו או יחזיר לו דמיו.

נתיבות המשפט (רמא, ט) - אם נתן במתנה על מנת להחזיר בכדי לקדש אשה ונגנב או נאבד מידה ודאי דחייב לשלם דמיהן לא מיבעיא אם שאל טבעת לקדש ודאי דחייב דאף דתלינן שנתכוין ליתן במתנה על מנת להחזיר הן או דמיהן מכל מקום כיון דהזכיר לשון שאלה מהיכי תיתי לא נאמר שהתנאי הוא שבאם יחזיר הן או דמיהן יהיה מתנה ובאם לאו יהיה בתורת שאלה ואפילו באונסים נתחייב בכי האי גוונא...

שנות חיים (הובא בדברי גאונים צו, טו) - עד כאן לא פטרו הפוסקים הנ"ל אלא אם נתן לו בפירוש במתנה על מנת להחזיר, וכיון שלא התנה על אחריות יש לומר דהוי רק שומר חנם או שומר שכר לכל מר כדאית ליה, אבל בנידון דנן שהשאיל לו בדרך שאלה רק דאנו סהדי מכח אומדנא דמוכח שנתן לו במתנה על מנת להחזיר הרי יש כנגד זה אומדנא דמוכח שלענין אחריות היה כוונתו בתורת שואל שיתחייב אף באונסים.

ערך ש"י (שמ, א) - כיון דלא שאל לשום תשמיש רק הטבעת לקדש בו אשה או הטלית לצאת מצות ציצית וכו' ולחייבו משום דמתנה שומר חנם להיות כשואל ליכא למימר כיון שלא פירש שמקבל עליו חיוב אונס וכו' ולעשות אומדנא לומר דהוי כהתנה להיות כשואל מנא לן לכן אין להוציא.

דברי גאונים - הנה פסק מדעתו לחלוק על שני גאונים הנ"ל בדחיית מנא לן ואנו קיימא לן לא ראינו אינו ראינו... הרי התם מפורש דמחויב לשלם לו דמי קרעו וקשה אם הוא אומדנא דנתן לו רשות לקרעו נימא נמי דנתן לו רשות לקרעו בחנם דהא קיימא לן בש"ס ב"ק צג... דאם אמר לחבירו קרע כסותי אף שלא אמר לו על מנת שאתה פטור אם לא באו לידו מקודם בתורת שומר הרי זה פטור... אלא ודאי על מה שהוכרח לו כדי לקיים המצוה אמרינן אומדנא זו אבל לענין פטור תשלומין כיון דבידו לשלם לו לא אמרינן הך אומדנא דכוונתו היה לקרוע בחנם להפסיד את מעותיו כיון דאמר בלשון שאלה כוונתו שלענין תשלומין יהיה לו דין שואל.

תשורת ש"י (תרה) - בשלמא הא דהלך לבקר לא אמר בפירוש דמרשהו לקרוע אלא דאמרינן אומדנא אבל כיון שיש לומר אפשר לא הרשהו לקרוע בחנם ממילא ליכא אומדנא דפוטרו ממילא נשאר אדינו דשואל חייב, מה שאין כן בטלית למצוה דבפירוש השאיל לו ומכל מקום פטור באונס משום טעמים שכתבתי שם ליכא למימר אומדנא כאלו בפירוש התנה שיהא חייב באונסין דמנא ליה אי זה אומדנא דמוכח כל כך להוציא ממון על ידו.

חידושי ר' עקיבא איגר (אורח חייב סימן יד) - אם שאל טלית מצויצת כהלכתה ונאנס, הנה בפשוטו נראה שראובן השואל חייב באונסין כדין שואל... הכא שנתן לו בתורת שאלה, אף דאמרינן בנתן לו בתורת מתנה היינו לענין לצאת, אבל רוצה שיהא דינו כשומר. אולם מה שנראה דיש לפוטרו על פי מה שכתב הר"ן בתשובה דשואל ספר פטור מאונסין... אם כן אין כל הנאה שלו דהא גם המשאיל נהנה מפרוטה דרב יוסף, אם כן יש לומר דאף דיש עליו שם שומר לגמרי מכל מקום כיון שנתן לו לצאת בו ולברך עליו אם כן מצוה קעביד ואין כל הנאה שלו.

ועי' פתחי חושן (עמ' ריג) ומשפט שלמה ח"ג בענין שואל טלית שלא מדעת.
בענין אם קרע בטלית נחשב כמתה מחמת מלאכה עי' פתחי חושן שחולק על השדי חמד.